

have to spend some time in Australia, because even if they know English well enough they can be much confused by certain details.

### Pronunciation

Australian consonantal features are considered to be very similar to those of other English dialects, while vowels differ significantly. These are the most noticeable features:

- different sound for the ‘i’ in words like *night* and *like*. Instead, it sounds like a less pronounced [ɪ];
- [i:] rather than [ɪ] in *very*, *many*, etc.;
- [ə] rather than [ɪ] in unstressed syllables: *horses*, *wanted*, etc.;
- [ʒ] in *dance*, *sample*, *plant*, *branch*;
- the schwa is used more often, frequently replacing [ɪ] in unaccented positions, as in *boxes*, *dances*, *darkest*, *velvet*, *acid*, etc.;
- shift of [eɪ] towards [aɪ] as in *Australia*, *day*, *mate*, and [aɪ] towards [ɒɪ], as in *high*, *wide*;
- days of the week are often pronounced with final [eɪ] rather than [ɪ] (Monday [ˈmʌndeɪ]), especially by younger speakers;
- the [r] sound is not pronounced if it is after a vowel and not immediately followed by another vowel. For instance, the word *card* is pronounced [kaːd], with the [r] sound being dropped;
- the ending of words like *better* and *wetter* is lowered, to sound similar to ‘ah’. This means you would say *bett-ah*, *wett-ah*, *riv-ah*;
- in most cases, the ‘-ing’ ending is not pronounced in full, meaning words like *singing*, *jumping* and *catching* are pronounced [ˈsɪŋɪŋ], [ˈdʒʌmpɪŋ] and [ˈkætʃɪŋ].

### Spelling

Australian spelling mostly comes from British spelling. In words like *organise*, *realise*, where *-ise* is the expected and taught spelling method. In words like *colour*, *favourite*, *-our* is the norm, but there are exceptions such as the *Labor Party* (which was deliberately chosen to avoid confusion with the British Labour Party), and *Victor Harbor* (geographically unique to the State of South Australia as opposed to place names in other States: *Boat Harbour* and *Coffs Harbour*). On the other hand, *program* and *jail* are more common than *programme* and *gaol*.

### Grammar

Much like with British English, Australian English has irregular past tense and past participles of verbs like *spell* and *smell*, so they become *spelt* and *smelt* respectively. However, like with American English, Australians are more likely to say numbers like 1,100 as *eleven hundred*, rather than *one thousand one hundred*.

Australian English has more in common with the American version of the language when dealing with collective nouns. For example, both Australians and Americans would say *the football team has scored a goal*, whereas in British English, they would say *the football team have scored a goal*.

### Vocabulary

Australian English shares words and phrases with both British and American English as far as everyday vocabulary is concerned, but also has some terminology of its own [1].

The most obvious examples of Australian words which are now recognised are *outback* (a remote location) and *barbie* (barbecue). An example of an Australian-only expression would be *doona*, which is used instead of the word *duvet*.

Australians, like in British English, prefer to say *aluminium* rather than *aluminum* and *mobile phone* instead of *cell phone*. Australian English also employs the words *anti-clockwise* instead of the American *counter-clockwise* and *petrol* instead of the American *gasoline*. The cover on the front of a car is called a *bonnet*, rather than a *hood*. An Australian will typically say *holiday* instead of *vacation*.

**Conclusion.** Australian English takes features from both British and American English, so it is sometimes truly considered a combination of the two variations. However, it is important to understand that there are a number of unique features as well, which need to be recognised and taken into account.

1. Peters, P. The Cambridge guide to Australian English usage / P. Peters. – New York, NY : Cambridge University Press, 2007. – 924 p.
2. Richards, K. The story of Australian English / K. Richards. – Sydney : NewSouth Publishing, 2015. – 304 p.
3. Trudgill, P., Hannah, J. International English: A Guide to Varieties of Standard English / P. Trudgill, J. Hannah. – London : Oxford University Press, 2002. – 153 p.

## СЕМАНТИЗАЦІЯ ПАНЯЦЦЯ “РОДНАЯ МОВА” Ў ЛІТАРАТУРНЫХ АФАРЫСТЫЧНЫХ ВЫСЛОЎЯХ

Патапенка Г.С.,

студэнтка 3 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь  
Навуковы кіраўнік – Дзядова А.С., канд. філал. навук, дацэнт

Пад афарызмам разумеюць выказванне, якое перадае лагічна закончаную думку – жыццёвае назіранне, заклік, разважанне, параду, выражаную ў яскравай, трапнай і лаканічнай форме.

Афарыстычнае выслоўе заключае ў сабе больш глыбокія і мудрыя па змесце думкі, якія “не ўкладваюцца” ў межы афарызма і выражаюцца пры дапамозе большай колькасці слоў. Паняцце “афарыстычнае выслоўе” нярэдка выступае як агульная назва для ўсіх відаў трапных выказванняў, як фальклорных, так і літаратурных: прыказак і прымавак, сентэнцый, крылатых слоў і інш.

На сённяшні дзень у айчынным мовазнаўстве літаратурная афарыстыка разгледжана не ў дастатковай ступені. З гэтай прычыны актуальнасць нашага даследавання вызначаецца неабходнасцю больш глыбокага вывучэння афарыстычных выслоўяў пісьменнікаў як нацыянальна-культурнага феномена беларусаў, што дапаможа глыбей пранікнуць у гісторыю нашага народа і зразумець яго непаўторнае этнакультурнае аблічча.

Мэта артыкула – выявіць лексічныя і стылістычна-сінтаксічныя асаблівасці беларускіх літаратурных афарыстычных выслоўяў, у змесце якіх семантызуецца паняцце “родная мова”.

**Матэрыял і метады.** Даследаванне праведзена на матэрыяле лексікаграфічных выданняў Н.В.Гаўрош, Н.М. Няжкоў “Афарыстычныя выслоўі беларускіх пісьменнікаў [1] і А.А. Леванюк “Майстры кажуць... Беларускія літаратурныя афарыстычныя выслоўі: слоўнік афарызмаў” [2]. Асноўнымі метадамі даследавання з’яўляюцца апісальны і лінгвастылістычны метады.

**Вынікі і іх абмеркаванне.** Тэматыка афарыстычных выслоўяў, якія сустракаюцца ў творах беларускіх майстроў слова, даволі разнастайная. Значную колькасць складаюць трапныя выказванні, у змесце якіх семантызуецца паняцце “родная мова”. Агульная колькасць даследаванага намі моўнага матэрыялу складае каля 80 афарыстычных адзінак.

Родная мова, як вядома, выступае часткай нацыянальнай культуры народа. Гэта яго неад’емны духоўны скарб і свайго роду апазнавальны знак. Ірландскі вучоны Дэвід зазначаў так: “Кожны народ павінен аберагаць мову больш, чым граніцы, бо мова – галоўная яго абарона, куды больш моцная, чым усе яго цятадэлі”. Падобная думка рэпрэзентуецца ў афарыстычным выслоўі слыннага беларускага пісьменніка В. Быкава: “*Мова – аснова не толькі нацыянальнай культуры, але і існавання нацыі, існавання этнасу*”. Без мовы нельга ўявіць народ як самастойную этнічную супольнасць, бо, пакуль жыве мова, жыве сам народ. Мову можна параўнаць з каранямі дрэва, якія трымаюць і жывяць яго. У свой час Ядвігін Ш. у артыкуле “Хто чым можа – хай дапаможа” сцвярджаў, што “*родная мова – гэта кроў народа, пакуль жыве яна – жыве народ*”. Сапраўды, мова – гэта нібы жывая істота: “*А слова – сапраўды жывая рэч!*” (Л. Геніюш. Сповідзь. Лагэр).

Паняцце “родная мова” асацыятыўна становіцца поруч са словамі *Радзіма, бацька і маці*: “*Бацька, і маці, і родная мова, / узнятая к славе амаль з небыцця / пазтаў натхнёным і велічным словам, / для беларусаў – пытанне жыцця*” (Л. Геніюш. Як бацька чакае сыноў). У афарыстычных выслоўях семантызацыя паняцця “родная мова” нярэдка адбываецца праз словазлучэнні *матчына мова, матчына слова*: “*І на іншых вяршынях суровых / (Вера! Роўнасць! Свабода! Край!) / Ты струменьчык матчынай мовы, / Быццам маці, не забывай*” (У. Караткевіч. Мова); “*Мне слова матчына не ў лішак... Бязроднасць гневіць камяні*” (В. Аколава. Уваскрэслы агонь); “*Матчынай мовы, багатай і слаўнай, / Што ў скарбах народа бы фонд залаты, / Не аддавайце бяздумна, бяспраўна, / Не прадавайце святога, браты!*” (Л. Геніюш. Матчынай мовы, багатай і слаўнай...).

Сярод тропай, якія дапамагаюць надзвычай выразна і маляўніча перадаць думку і індывідуальна-аўтарскае светаўспрыманне роднай мовы, выступаюць эпітэты: “*Спеўная мова твайго народа будзе чуцця і ў сне*” (Я. Пархута. Камароўка); “*Народ пранясе цябе, родная мова, / Святлом незгасальным у сэрцы сваім*” (М.Танк. Родная мова) і інш. Адным з найбольш распаўсюджаных сродкаў мастацкай выразнасці, якія робяць літаратурнае выказванне адносна ролі і месца роднай мовы ў жыцці людзей больш эмацыйным і экспрэсіўна афарбаваным, выступаюць метафары: “*Пазнаюць людзей ці па гаворцы, ці па адзежы: хто якую носе; ото ж гаворка, язык і ёсць адзежа душы*” (Ф. Багушэвіч. Прадмова да зборніка “Дудка беларуская”); “*Мова – гэта душа нацыянальная народа, калі ёсць такая душа, то ёсць і гаспадар яе – гэта сам народ, а як не гіне народ з нацыянальнай душой, так не загіне беларускі народ!*” (Ядвігін Ш. Лісты з дарогі); “*Слова – усяго аснова. / Душа крылатая ў слова*” (Р. Барадулін. Ксты); “*І наша мова – з-пад крыла душы*” (С. Панізнік. З-пад крыла душы). Прыведзеныя афарызмы, у структуры якіх асобую сэнсавую нагрузку нясуць метафарычныя выразы з назоўнікавым кампанентам *душа*, яшчэ раз пацвярджаюць думку пра тое, што родная мова выступае як самы істотны і важны складнік духоўнай культуры любога народа, у тым ліку і беларускага.

Аналізуючы стылістычна-сінтаксічныя асаблівасці афарыстычных выслоўяў даследаванай тэматычнай групы, лічым неабходным звярнуць увагу на слоўныя фігуры, якія садзейнічаюць агульнаму павышэнню выразнасці маўлення і надаюць яму большую экспрэсіўнасць. Гэта акратэза: “*Плод без зярняці – не плод, / І без мовы – насельніцтва мы, не народ*” (У. Паўлаў. Народ, пачуй!); рытарычны вокліч: “*Думаць на сваёй роднай мове народу не забароніш!*” (Я. Сіпакоў. Як птушкі ў лёце); зваротак: “*Дык шануй, Беларус, сваю мову – / Гэта скарб нам на вечныя годы; / За пашану радзімаму слову / Ушануюць нас брацця-народы!*” (А. Гарун. У чатыроххлеце “Нашае Нівы”); “*Даўно нас вучыць / твой, Купала, дух / Ісці праз слова – / у самасвядомасць!*” (М. Ароўка. Слова да Купалы).

У структуры даследаваных афарыстычных адзінак у якасці сродкаў сінтаксічнага выяўлення даволі шырока выступаюць параўнанні ў форме параўнальных зваротаў. Так, пісьменнікі часта

параўноўваюць мову, роднае слова з агнём: “Дзяды і бацькі нашу мову стваралі, / **Каб** звонка звінела, **была, як агонь**” (П. Броўка. Родныя словы); з насеннем: “**А слова павінна быць, / як насенне, / якое сею у дзень вясенні...**” (А. Вярцінскі. Выбраў харошую гадзіну...); з народамі: “**І толькі слова, толькі песні / Жывучыя, як мой народ**” (С. Законнікаў. Народныя песні); з паратункамі: “**Лёсу майго кірунак, / долі маёй выснова, / як паратунак, / матчына слова, / бацькоўскае слова, / роднае вечнае слова!**” (Н. Гілевіч. Роднае слова); з хлебам: “**Патрэбна, як хлеб, людзям слова...**” (С. Законнікаў. Стаяць у чаканні людзі...). У параўнальна-супастаўляльных канструкцыях параўнання, аформленыя ў сказе ў форме выказніка, падкрэсліваюць важнасць думкі, закладзенай у афарызме: “**Мая мова – як шчасце на вуснах, хвалявання гарачы прыбой, можа быць, на чужой засмяюся, усё ж заплачу з тугі на сваёй**” (Л. Геніюш. Мая мова). Сустрэкаюцца выпадкі ўжывання параўнання ў форме дадзеных параўнальных частак складанапалежнага сказа: “**Адна быць можа роднай маці ў сына, / Як мова роднай можа быць адна**” (А. Звонак. Адна).

**Заклучэнне.** Такім чынам, даследаваныя літаратурныя афарызмы, праз прызму якіх выяўляецца цікавы і сэнсавы ёмісты змест паняцця “родная мова”, унікальны і па-свойму адметны ў моўным і мастацкім планах. Яны даюць магчымасць зразумець гістарычнае мінулае нашага народа, асэнсавальную ролю мовы ў яго жыцці, убачыць асаблівасці светапогляду і менталітэту беларусаў.

1. Гаўрош, Н.В. Афарыстычныя выслоўі беларускіх пісьменнікаў / Н.В. Гаўрош, Н.М. Нямковіч. – Мінск, 2012. – 638 с.
2. Леванюк, А.А. Майстры кажуць... Беларускія літаратурныя афарыстычныя выслоўі: слоўнік афарызмаў / А.А. Леванюк. – Брэст, 2010. – 161 с.

## ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ ЭМОЦИИ «ГНЕВ» В РУССКОМ И ТУРКМЕНСКОМ ЯЗЫКАХ

**Пендиева С.А.,**

*студентка 2 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь*

Научный руководитель – Ковалева А.В., преп.

В настоящее время эмоции человека являются главным объектом исследования многих дисциплин. У эмоций есть своя история, они влияют на здоровье человека, в связи с чем на них обратила своё внимание медицина. Также эмоции значимы в отношении культуры: так, по мнению некоторых зарубежных учёных (Г. Клифф, В. Кэрл и т.д.), помимо универсальных для всех народов эмоций, существуют этно-специфические эмоции, они различны у разных народов» [цит. по 3, с. 114].

На эмоции обратила внимание и лингвистика. Среди известных лингвистов, рассматривавших эмоции выделим Ю.Д. Апресяна, Л.Г. Бабенко, В. И. Шаховского. В нашем исследовании мы обратим внимание на проблему, поднятую Л.Г. Бабенко – национально-культурную специфику выражения эмоций в разных языках. Она утверждала, что даже допуская существование универсальных для всех народов эмоций, нельзя отрицать того, что структура эмоциональной лексики имеет национальную специфику, «так как отражение эмоций в каждом языке самобытно» [1, с. 9]. И мы, обращаясь к лингвистике, будем рассматривать как этот процесс происходит в русском и туркменском языках. Для сравнения мы выбрали одну из универсальных человеческих эмоций – гнев.

**Цель исследования** – изучить толкования одной из базовых эмоций – «гнева» в туркменском и в русском языках, провести сравнительный анализ и проследить национальную специфику в её осмыслении.

**Материалы и методы.** Материалом послужили толковые словари обоих языков: «Большой толковый словарь русского языка» под ред. С.А. Кузнецова, а также в „*Türkmen diliniň düşündirişli sözlügi*” (Толковый словарь туркменского языка) под редакцией президента Туркменистана Гурбангулы Берди-мухамедова. Поставленная цель определила **методы** нашего исследования: описательный, когнитивный и сопоставительный.

**Результаты и их обсуждение.** Для начала рассмотрим как эмоция гнев толкуется в русском языке и для этого обратимся к «Большому толковому словарю русского языка», изданном в 2000 году и содержащим около 130 тысяч слов. Особенностью словаря является наличие лексики «всех стилистических пластов и литературных жанров, в которых функционирует язык на протяжении всего 20 века» [2, с. 3].

Слово «гнев» в этом словаре имеет следующее толкование: «Гнев – это чувство сильного негодования, возмущения; состояние раздражения, озлобления [1, с. 211]. В качестве иллюстративного материала приводятся такие выражения, как «вспышка гнева», «не помнить себя от гнева», «гореть, кипеть, налиться гневом», «сдерживать свой гнев», «сменить гнев на милость (перестать сердиться)», «Минуй нас пуще всех печалей и барской гнев, и барская любовь! (Грибоедов)» [1, с. 211].

Русско-туркменский словарь предлагает следующие варианты перевода слова «гнев» на туркменский язык: „*gahar, gazap; gahar-gazap*”.

Для того, чтобы проследить лексикографическое осмысление данных слов, обратимся к „*Türkmen diliniň düşündirişli sözlügi*” (Толковому словарю туркменского языка).